

In dit nummer:

339 Over de val Israëls
K.B. Holwerda

340 Over 'de weg' (1)
F. Gerkema

342 Daar word je mens bij!
G. Buijs

344 Huizen van barmhartigheid (2)
H. Algra

346 De oorsprong van het kwaad
J. Westerkamp-Stegeman

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Censuur in medialand

Jan Mudde, Enschede

Toen ik 16 jaar geleden lid werd van de studentenvereniging in Apeldoorn, werd me door de z.g. noviciaatscommissie de volgende dubbelzinnige vraag gesteld: 'Leest u Trouw?' Een vraag waarop ik antwoordde 'Elke dag'.

Tot op de dag van vandaag valt Trouw – stipt bezorgd door een van mijn catechisanten – dagelijks bij me in de bus. En ik kan ook wel uitleggen waarom ik (onder meer) Trouw blijf lezen. Enthousiast kan ik zijn van het zaterdagse katern, *Letter en Geest* geheten. Daarin staan heerlijk stevige artikelen van levensbeschouwelijke aard. Zeer waardevol vind ik ook de ruimte die Trouw geeft voor diepgaande discussies over bijv. euthanasie en geloof en ethiek. Ik kan nog wel meer kwaliteiten opsommen, maar het belangrijkste is wel, dat ik via Trouw in contact blijf met christenen en niet-christenen die ik binnen mijn orthodox-gereformeerde wereldje niet zo vaak tegenkom. En het contact met hen heb ik nodig, heel hard nodig, om kritisch te blijven tegenover mezelf en om midden in de wereld te blijven staan.

Geen identificatie

Onlangs heeft de EO geweigerd een advertentie van Trouw in Visie op te nemen. Op zich al een opmerkelijk gegeven. Minstens zo opmerkelijk overigens zijn de heftige reacties van zowel Trouw-lezers als EO-leden.

Sommigen reageren met een verbetering, alsof zij persoonlijk afgewezen zijn door de EO, of persoonlijk aangevallen door Trouw. Het tekent hoezeer mensen zich kunnen identificeren met de krant die ze lezen, of de omroep waarvan ze lid zijn. Daarin herken ik me niet. Ik voel me als Trouw-lezer niet gekrenkt door de EO. Evenmin zou ik me gekrenkt voelen als Trouw een advertentie van de EO zou weigeren. Al helemaal niet met Trouw, maar ook niet met de EO kan ik me zo sterk identificeren, dat ik me door een 'aanval' op een van beide persoonlijk geraakt voel. Dat is alleen het geval, als die aanval zich richt op iets wat direct met mijn identiteit in Christus te maken heeft. Maar wie aan Trouw of de EO komt, komt heus niet direct aan de HERE Christus zelf. Gelukkig niet!

Een kwestie van identiteit

Nu gaat het wel ergens over. De EO zegt, bij monde van Ad de Boer: De identiteit van Trouw is dusdanig in

*Ach, die weigering
heeft iets
betuttelends*

strijd met onze grondslag, dat via Visie geen Trouw-abonnees geworven kunnen worden. Trouw overigens gelooft hier geen biet van. Jan Greven, de hoofdredacteur van Trouw, meent dat het allemaal marketingstrategie is. De EO zou geleid worden door commerciële motieven, maar verpakt die religieus.

Nu is de EO inderdaad niet vies van commercie, maar dit is een belachelijke en zelfs lasterlijke veronderstelling. De EO immers verliest alleen maar leden door deze affaire. Nee, het is wel degelijk de identiteit van Trouw

waarmee de EO zich niet verenigen kan.

Even los van de vraag of de Trouw-advertentie geweerd had moeten worden, denk ik dat de EO een ding scherp ziet. Hoeveel kwaliteiten Trouw ook heeft, het is heel erg naïef om te menen, dat het evangelie van Jezus Christus bron en norm voor deze krant is. Dat kan op geen enkele manier waargemaakt worden. O ja, Trouw heeft oog voor de waarde van religie, en religieuze mensen van allerhande snit worden voor het voetlicht gehaald – heel interessant allemaal – maar uit niets spreekt, dat de redactie Jezus Christus belijdt als de Weg en de Waarheid en het Leven. Ook merk je eigenlijk nooit dat Trouw een christelijke levensstijl nastreeft. Wees niet verbaasd, als je softporno-graphische afbeeldingen in Trouw ziet, of als op de jeugdpagina *Zanzibar* middelbare scholieren mogen vertellen over hun erotische ervaringen. Elke dag lees ik Trouw, maar dikwijls met de gedachte dat *on-Trouw* een betere naam zou zijn.

En die advertentie dan? Ach, die weigering heeft iets betuttelends. Je mag aannemen dat de EO een volwassen achterban heeft, aan wie je bepaalde beslissingen wel kunt overlaten. Onbegrijpelijk is de weigering echter niet. Want wat heeft Trouw met de EO en wat heeft de EO met Trouw? Het enige wat ze gemeen hebben is een elkaar gedeeltelijk overlappende lezerskring. Maar qua identiteit ligt er een wereld van verschil tussen hen. Ik weet ook niet beter dan dat Trouw met een neerbuigend toontje over de EO spreekt. En krachtens haar identiteit kan de EO niet anders dan zeer kritisch staan tegenover Trouw. En beide hebben daarin vanuit hun eigen standpunt volkomen gelijk.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 7 sept. Gereformeerd Appel, Amers-
foort
- 3 okt. Vrouwencontactdag te Dron-
ten; info: 0321-314081
- 26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle
- 2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht
- 9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken

Ontvangsten
boeken

Drs. W. van Heest (red.),

'Beminden om der vaderen wil';

over Israël en de zending;

serie: Zending dichterbij 4

159 blz., f 17,25

ISBN 9060470117

Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

Drs. G. Kwakkel,

De gerechtigheid van Abraham;

Exegese van Genesis 15:6;

Kamper Bijdragen XXXV

67 blz., f 15,90

ISBN 9055600598

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

M. Kleingeld e.a.,

God woont bij zijn volk;

tweede deel; Dagboek voor jou

95 blz., f 15,75

ISBN 9055600628

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Willy Bakker-Huizinga,

Straks gaan ze de deur uit;

Geloofsopvoeding van het oudere kind.

182 blz., f 24,75

ISBN 9055600563

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Tettie Hordijk-van der Wielen,

De kleine profeet;

Onze Pieter had kanker.

111 blz., f 19,75

ISBN 9055600806

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Adres Kerknieuws

Bij herhaling wijzen wij de belang-
hebbenden erop dat alle stukken
voor de rubrieken Kerknieuws en
Onder andere(n) gezonden die-
nen te worden aan:

**Kerknieuws Opbouw
de heer A. Hartkamp
Groenord 92
2401 AG Alphen aan den Rijn
telef./telefax 0172-445872**

Vraag aan onze abonnees

Heeft u de machtigingskaart voor
automatische betaling van het
abonnement al ingestuurd? Help
ons de administratiekosten te ver-
lagen!

Maak gebruik van de bon, die U
vindt achterop nummer 8 van 19
april 1996.

Over de val van Israëls eerste koning

(1 Sam 13:14b)

K.B. Holwerda – Ede

Hoe is het mogelijk, dat Samuël in ons tekstvers al van 'een ander' als koning spreekt, terwijl hij daar volgens 15:35, 16:1 niets van blijkt te (willen) weten?

Slachtoffers

Veel mensen zien koning Saul in 1 Sam 13 als het slachtoffer. Ook het hoofdstuk zelf is echter 'slachtoffer', nl. van de uitleggers die zeggen dat de schrijver er toch maar een rommeltje van maakt. Immers, volgens de gangbare verklaring en vertaling spreekt Samuël hier tegen Saul al van een *ander*, die God tot koning zal aanstellen, een man naar Gods hart. Echter, blijkens 15:35, 16:1 droeg Samuël leed over Saul. Jahwe moet nadrukkelijk Samuëls bezwaren overwinnen eer deze bereid is naar Betlehem te gaan om David te zalven. Merkwaardig toch: de Samuël die in 13:14b vlot spreekt van een andere koning, blijkt verderop van niets te (willen) weten. Nu kan een boek best 'oneffenheden' hebben b.v. als gevolg van bronnen die de schrijver gebruikte. Hier blijft de vraag hoe iemand die toch bepaald wel schrijven kon, deze grote tegenstrijdigheid in zijn verhaal over het hoofd kan hebben gezien. Of, – is er helemaal geen tegenstrijdigheid? De zaak is belangrijk. Want er zijn nog meer 'slachtoffers'. Nl. al die gelovigen die, ten prooi aan afschuwelijke ziekte van de geest, stevast dit woord aangripen als 'bewijs' van hun noodlot zoals ze dat ervaren. Saul heeft volgens hen nog maar amper één fout(je) begaan of Samuël heeft het al over een andere koning! Kennelijk heeft Saul nooit écht een kans bij God gehad. Als je geen 'mens naar Gods hart' bent, dan ben je dat nu eenmaal niet. Wie voor een dubbelte geboren is, wordt nooit een kwartje. En dat allemaal als gevolg van de harde taal die Samuël hier volgens de gangbare vertalingen spreekt. Reden genoeg om ons af te vragen: staat er wel in 13:14b wat de vertalingen zeggen? Wat was er ook alweer gebeurd?

De Heer of de Begunstiger?

Op zekere dag is Saul overgegaan op

een klein staand leger. In geval van nood uit te breiden met onder de wapenen te roepen krijgers. Zo'n toestand doet zich voor als Jonatan de patstelling met de Filistijnen doorbreekt, en dezen dat niet op zich laten zitten. De situatie escaleert, men mobiliseert. Voor Israëls reservisten, verzameld rondom de drie vendels van Sauls legertje, wordt de toestand hachelijk. Saul zit op spelden als hij in deze situatie de voorgeschreven ontmoeting met de man Gods (10:8) afwacht. Er beginnen mensen te deserteren. Daarom waagt Saul het, zelf maar het brandoffer op te dragen. Naar hij zegt omdat hij 'de gunst van Jahwe nog niet heeft gezocht'. Dat verradt hoe hij de toestand ziet: de militaire situatie duldt geen uitstel, en dus... Dat Jahwe de Héér der legerscharen is, wat b.v. nog in 11:5vv Sauls vertrouwen en kracht was, lijkt hier volkomen vergeten...

Toegegeven: het is *een angstig dichtbij ons liggend vergrijp* waaraan Saul zich bezondigt. Een vergrijp tegen het volstrekte afhankelijk-zijn van God. Dat wat Israëls koningschap nu net maakte tot 'het andere koningschap'.

Alleen: – moest Samuël daarop nou écht zó uitpakken?

Man naar Gods hart

Twee zaken beheersen de vertalingen, nl. 1 'een man naar Gods hart' = David, vgl. Hand 13:22; en 2 met het voegwoord *kî* (vert. 'omdat') is de reden van Sauls vervanging genoemd.

M.i. is op allebei af te dingen. Wat 1 betreft, 'man naar Gods hart' was toen (nog) niet een op één persoon (David) gefixeerde uitdrukking. Wanneer is iemand een man (of vrouw) naar Gods hart? Psalm 147:10v zegt het helder: 'Jahwe heeft geen welgevallen aan de kracht van het paard, noch behagen in de benen van de man; Jahwe heeft wel behagen in wie ontzag voor Hem hebben, en het van Zijn goedertierenheid verwachten'.

Als zo'n man was Saul begonnen. Een man die zich nauwelijks raad wist met de waardigheid die Jahwe hem op de schouders legde. Een grote, verlegen man, die zich op de dag van zijn uitroeping als vorst verstopte. Die op diezelfde dag door de aan hem geschonken

Geest van Jahwe de wijsheid opbracht geen aandacht te schenken aan broeders die hem verachtten. Die kon afwachten de tijd door Jahwe bepaald. Maar die toen ook zonder aarzeling de vijand bij Jabes in Gilead op het lijf viel en versloeg! Iemand die het met het opperbevel van de goede God werkelijk waagde. Zo 10:22v, 10:27, 11:5 e.v. Maar dat betekent dat we in 13:14 een Saul zien, die bijna letterlijk van zijn begin-geloof is afgevallen.

Samuël: toorn of ontzetting?

Ik meen nu, dat vss 13/14 ons laten zien de *conclusie van ontzetting* die Samuël uit dit gebeuren trekt. Hij beseft dat Sauls negeren van Jahwe's uitgesproken opdracht *juist* inzake zijn afhankelijkheid als Gods gezalfde, nooit een kleinigheid kan zijn. Het staat er nog levendiger dan wij denken. Samuël zegt: 'Voorwaar, nú had Jahwe uw koningschap over Israël voorgoed bevestigd, en nú kan uw koningschap niet bestendig zijn'. Over tragédie gesproken! En hoe gaat hij dan verder? Met het uiten van diezelfde verbijstering. Aldus: 'Jahwe had Zich (nog wel) een man naar Zijn hart uitgezocht'. Nl. de verlegen, maar door Gods Geest geleide Saul, die nu zo totaal veranderd blijkt! Van *een andere koning* is nog helemaal geen sprake...

'Omdat' of 'dat toch!'?

Het laatste zinsdeel van vs 14 wordt ingeleid met het voegwoord *kî*. Prof. Lettinga leerde ons destijds enthousiast de grondbetekenis van zulke woordjes. *kî* is 'hoe zeer het waar is dat'. Zo kan het een conjunctie tot stand brengen als 'want', 'omdat', 'ookal'. Maar ook rechtstreeks in een uitroep gebruikt worden als 'dat toch!', 'hoe!' M.i. is het laatste hier het geval, en voegt Samuël zijn vorst Saul toe: 'Dat u toch niet in acht nam wat Jahwe u bevolen heeft!' Als dit juist is, heeft dat gevolgen voor alle 'slachtoffers'.

Ook kunnen we niet volhouden dat Saul alleen slachtoffer was. Dat wás hij, maar wel van zijn eigen afwijken van Jahwe; hij dorst de volstrekte afhankelijkheid van God niet meer aan. Een 'ontzettende' keuze, – en ook niet ver van uw en mijn bed.

Over 'de weg' (1)

F. Gerkema, Groningen

De christelijke kerk was nog maar nauwelijks buiten de oevers van Palestina getreden of de eerste namen ter typering van de volgelingen van Jezus deden al de ronde. Aan de meest gangbare zijn we zo gewend geraakt, dat we er het bijzondere bijna niet meer in terughoren. Ik bedoel de benaming 'christen', die volgens Handelingen 11:26 voor het eerst in Antiochië gebezigd werd, aanvankelijk waarschijnlijk zelfs buiten de gemeente. Maar even eerder worden de volgelingen van Jezus aangeduid als 'zij die van de weg zijn' (Hand 9:2). Opvallende namen, die hierin overeenkomen, dat ze beide treffend het eigene van de nieuwe godsdienst aan-geven.

In dit kersverse geloof ging het blijkbaar om een nieuwe weg naar God. Een weg, waarbij de centrale gestalte van het christelijk geloof niet genoemd kon blijven: Jezus Christus, de Heer. Je kunt zelfs zeggen dat beide typering ('christen' en 'die van de weg') wonderwel passen op het woord van de Meester zelf – naar het getuigenis van Johannes – die immers zei: Ik ben de weg (Joh 14:6).

De verkondiging

Het is natuurlijk niet zomaar dat ook buitenstaanders iets van dat specifieke van het christelijk geloof hebben opgevangen. Uit zo'n gegeven valt indirect op te maken, dat dat bijzondere van het christelijk geloof vanaf het begin zonder aarzeling is verkondigd, een indruk die bevestigd wordt door een boek als Handelingen. Maar ook in de overige geschriften van het Nieuwe Testament, die toch een neerslag zijn van de directe verkondiging, wordt van de persoon en de betekenis van Jezus Christus eensgeestes getuigd met grote klem. Zo lees je in Hebrëen 10 over 'de nieuwe en levende weg, die Jezus ons heeft ingewijd – door zijn vlees' en het hele boek is daar verder vol van. Petrus getuigt dat hij een ander mens is geworden – 'door de opstanding van Jezus Christus wedergeboren tot een

levende hoop' (1 Pe 1:3). Of neem Paulus, die zegt dat hij niets anders heeft willen verkondigen dan 'Christus en die gekruisigd' (1 Cor 2:2). Dezelfde apostel zet in een andere brief de zaak nog confronterender voor ons neer door te zeggen: „Als er gerechtigheid door de wet is, dan is Christus tevergeefs gestorven” (Gal 2:21). Kortom, welke brief je ook opslaat, steeds weer hoor je de apostelen vurig en eensgezind getuigen van het feit, dat de weg naar God zo radicaal anders is komen te liggen door Jezus Christus de Heer.

Algemeen religieus?

Hoe is dat bij mij en bij ons, denk je dan. Het is me wel eens opgevallen in gesprekken dat het soms zo linea recta ging over het geloof in God en de band met Hem. Alsof de verhouding tussen God en mens iets ongecompliceerds heeft gekregen en dat Hij zo vanzelfsprekend binnen ons bereik is. Als er al problemen zijn tussen God en mens, dan liggen die op het niveau van de twijfels aan onze kant, want gemakkelijk om in God te geloven is het niet. Maar als die horde genomen is, dan heb je de grootste moeite wel achter de rug. Je krijgt in zulke gesprekken het gevoel, dat de afstand tussen God en mens overbrugbaar is. Anders dan zoals Prediker het ergens (5:1) zegt: „Spreek met

met God is de persoon en het werk van Christus, naar wie we toch genoemd zijn? Het zal toch niet gebeuren dat, wanneer het over God gaat, Jezus ter sprake komt met een 'o ja' of 'ja ... natuurlijk', 'ja ... dat ook'. Het zou kunnen wijzen op verschuiving, die de christelijke kerk doormaakt in de richting van het algemeen religieuze – dat te delen is met jodendom en Islam. Waarbij het steeds vaker gaat over God buiten Christus om. En waarbij Jezus nog wel een plek houdt als een lichtend voorbeeld, maar meer toch niet.

Interviews

Opvallend in dit verband vond ik twee interviews uit een serie van vier, die op een aantal zomerse maandagen te vinden waren op de kerkpagina van het dagblad 'Trouw'. Die vraaggesprekjes waren met name bedoeld om de lezer enig inzicht te geven in de motivatie van 'zomaar' vier theologische studenten m.b.t. de studie en het daar achter liggende werk van predikant. Niet alleen op dat punt van de motivatie, maar ook op het inhoudelijke vlak spraken de studenten zich in alle openheid uit. Enkele gedachten uit de tweede en derde aflevering – van 29 juli met Deborah Heij en 5 augustus met Ineke Zuurmond – neem ik mee in deze Opbouw.

Godsgeloof

Mij trof in het interview met Deborah Heij, studente te Kampen (syn.ger.), dat ze daarin zo doorleefd sprak over haar geloof in God. Dat was vooral te vinden in het slot van het vraaggesprek, waar ze zegt: „Het allerbelangrijkste aan het geloof is dat ik me geborgen weet. Dat ik God heb om op terug te vallen als de dingen anders gaan dan ik had gehoopt, dat God me kent en dat ik me gekend mag weten.” Wat wil je nog meer, denk je bij zo'n persoonlijke verwoording van het geloof à la psalm 139? Als haar even verder de vraag wordt gesteld: „Is Jezus gekruisigd voor onze zonden?” antwoordt ze: „Dit vind ik een heel belangrijke geloofsvoorstelling: het stelt me gerust als ik besef dat ik weer eens iets fout heb gedaan, een zonde heb begaan.”

Jezus Zoon van God?

Toch ging het goede uit het voorgaande hand in hand met een ver-

*verschuiving,
die de
christelijke kerk
doormaakt
in de richting
van het algemeen
religieuze*

schroom een woord uit voor Gods aangezicht, want God is in de hemel en u bent op de aarde.” Alleen in zo'n zin al lijkt het leven voor Gods aangezicht (of sterker een band met God) helemaal niet zo'n ongecompliceerde zaak. En dat terwijl Prediker hier de afstand tussen God en mens nog niet eens benoemt in termen van gebrokenheid en schuld. Wat doe ik met zo'n overweging van Prediker in mijn geloof, denk ik dan. Hoor ik er bij anderen om me heen iets van terug? Of ook: hoe wezenlijk voor de band

gaande scepsis als het gaat om de persoon en het werk van Christus. Wat de geboorte van Jezus betreft is Deborah door de studie theologie tot de opvatting gekomen „dat ze (dat verhaal) erbij gezet hebben om het Oude Testament in vervulling te laten gaan, niet omdat het werkelijk zo is gebeurd”. Ze voegt er aan toe: „Tot dramatische veranderingen van mijn geloof heeft dit soort kennis nog niet geleid. Het blijven mooie verhalen en het doet niets af aan de boodschap.” De interviewer vervolgt: „Was Jezus werkelijk de zoon van God, of is ook dat maar (lfg) een verhaal?” Heij: „Dat verhaal geeft me kracht. Het maakt voor mij verder niet uit of hij echt de zoon van God was of niet. Voor mij blijft hij heel bijzonder. Voor mij, hè. Ik spreek alleen voor mijzelf.” Uit één mond hoor je dus een hartelijk geloof in Gods nabijheid en tegelijk een uitgesproken scepsis m.b.t. één van de kernpunten van het christelijk geloof, n.l. het Zoonschap van Jezus. Zie je hier iets van die verschuiving van het christelijke naar het algemeen religieuze? Die kant moet het toch haast wel uitgaan als je in het midden laat of Jezus ook *werkelijk* de Zoon van God is.

Anti-exclusief

Een week later kwam een mede-studente aan het woord, Irene Zuurmond. Zij heeft zich beslist afgekeerd van het specifiek christelijke van het geloof en wil zich nog wel gelovig, maar geen christen meer noemen. Ergens hoor je haar zelfs grofweg zeggen: „Ik heb grote moeite met de Christus-figuur. Ik weet geen raad met de beste man”, een opmerking die aanleiding was tot enige discussie op de Podiumpagina van Trouw onder het kopje 'blasfemie'. Zelf denkt ze aan godslastering als mensen er toe over gaan om „een geïnspireerd mens als de enige zoon van God te vereren”.

Karl Barth, aan wie op de Universiteit van Amsterdam niet te ontkomen is, noemt ze als een typisch voorbeeld van iemand „die doet alsof alleen Christus ons kan redden – een intolerant geloof”.

De Amsterdamse studente is in haar afwijzing veel radicaler dan de Kampense en ze verwoordt het fel. Je merkt, dat ze zich echt heeft gestoten aan de pretentie van Jezus en zich ergert aan het hart van het evangelie. Daarmee zegt ze steenkoud 'nee' tegen de christelijke boodschap, waar je graag een warm 'ja' zou horen. Maar daartussen zit de lauwe respons,

die er in het Nieuwe Testament nog slechter van afkomt. Eenvoudigweg omdat 'Jezus is Heer' vraagt om 'ja' of 'nee'. Irene zegt 'nee' en plaatst zich daarmee buiten de christelijke kerk, zoals ze in feite ook zelf beaamt. Haar geloof is vervaagd tot een religiositeit, die voor haar persoonlijk nog maar weinig betekent – 'Ik kan er geen kracht uit putten', zo eindigt het interview.

Herkenning

Zo onverdond als bij de Amsterdamse studente kom ik de afwijzing van het specifiek christelijke onder ons niet tegen. Maar toch ... als Petrus van Jezus Christus getuigt met de woor-

hoe indringend de apostelen spreken over de unieke weg van Jezus Christus

den: „En de redding is door niemand anders, want er is onder de hemel ook geen andere naam aan de mensen gegeven, waardoor wij gered moeten worden” (Hand 4:12). Krijg je dan niet het ongemakkelijke gevoel dat je anno 1996 met zo'n uitspraak te kort door de bocht gaat? Woorden als exclusivisme en intolerantie liggen als bijterige honden om de hoek. Voeg daarbij de schijnbaar onontkoombare gedachte van een eeuwige ondergang van honderden miljoenen en de moed zinkt je in de schoenen om deze pit-tige belijdenis van de apostel echt van harte bij te vallen.

Ik bedoel niet, dat we ons als nederlands gereformeerden onorthodox zouden opstellen, wanneer ons zo'n interview zou worden afgenomen. Nee, ik heb het over ons geloof in de dagelijkse praktijk tot in de gemeente toe. Hoe expliciet komt dat specifiek christelijke van ons geloof er bij ons uit – in vergelijking met de apostolische getuigen. Of staat de benadering van Deborah Heij misschien toch niet zo ver van de onze af?

Winst

De winst van genoemde interviews vind ik, dat je in een paar regels in het centrum van het christelijk geloof wordt gebracht, want in beide gesprekken werd doorgevraagd tot in het hart van het christelijk geloof. De antwoorden en overwegingen van de studentes waren eerlijk en dat is te waarderen. Als gesprekken in je gezin

of in de gemeente net zo open zijn – en dat zijn ze soms – dan kun je zomaar op een vergelijkbare benadering stuiten. Of misschien hoor je wel de aarzelingen en de schroom van je eigen hart. Dan kan het ook ineens met een schok tot je doordringen hoe indringend de apostelen spreken over de unieke weg van Jezus Christus. De meeste nederlands gereformeerden hebben hun wortels in een orthodox gereformeerd en vaak vrijgemaakt gereformeerd verleden. Daar ging het weliswaar in alle heftigheid over van alles en nog wat, maar waar toen het stevigst over gestreden is, raakte zeker niet het hart van ons geloof. Als dat centrale wel ter sprake kwam, dan kon dat in het veilige jargon van een onaangevochten belijdenis of in de gangbare loopjes van de theologie. In die zin wordt er wel een beetje aan ons geschud, als die centrale vragen buiten en binnen de gemeente gesteld worden. En vooral als je tegen antwoorden aanloopt, die zo haaks staan op het gereformeerde, dat je daar onmogelijk een catechismus-antwoord tegen aan kunt zetten. Dat is in zulke gevallen ook veel te veel het antwoord op de som, die door anderen gemaakt is. We zullen zelf weer aan de sommen moeten gaan werken, om zo van binnenuit tot antwoorden te komen, die we zelf doordacht en doorleefd hebben.

Luisteren

Werken aan de sommen, zei ik. Maar ik zeg er achteraan, dat dat toch begint met indringend luisteren. Luisteren naar diegenen, die met zoveel vuur getuigen van de weg van Jezus Christus. In de beide geciteerde interviews en in veel theologie met deze benadering, krijg je de indruk dat vanaf het jaar 40 de nodige verhalenbundels op de markt zijn gebracht. In die kijk op het Nieuwe Testament wordt me te weinig gerekend met de wijze, waarop profeten en apostelen met hun 'verhalen' bij ons aankomen. Want ze presenteren zich namelijk als getuigen en hun 'verhalen' zijn getuigenissen aangaande hun Heer, de Opgestane, over wie ze niet uitgesproken raken.

De eerste stap zou wel eens kunnen zijn dat we – juist in dat centrale van ons geloof – weer opnieuw onder de indruk moet komen van dat getuigenis van de apostelen en profeten. Om van daaruit ook tot antwoorden te komen, die onszelf in de greep hebben gekregen en zo mogelijk ook anderen raken.

Daar word je weer mens bij!

G.J. Buijts, Amersfoort

Het schilderij *Head VI* van Francis Bacon maakt de kijker tegen wil en dank getuige van een bizar drama. Een man zit gevangen in een kooi-achtige kubus (van eigen makelij?). Binnen deze kubus is het gelaat van de man zich echter op gaan lossen. Een groot deel is al uitgewist. De nu nog angstig schreeuwende mond zal weldra volgen. Uiteindelijk zal de man al zijn menselijke trekken zijn kwijtgeraakt, opgelost in de omgeving.

Dit schilderij is voor Opbouw-lezers wellicht bekend als omslag van H.R. Rookmakers *Modern Art and the Death of a Culture*. Het kan ook sprekend de inzet verhelderen van Henk G. Geertsema's onlangs verschenen *Om de humaniteit. Christelijk geloof in gesprek met de moderne cultuur over wetenschap en filosofie*, een bundel met vier opstellen. Het boek is een goede aanleiding om iets langer stil te staan bij de wijze waarop Geertsema de laatste jaren de reformatorische wijsbegeerte (die hij in Amsterdam, Utrecht en Groningen als hoogleraar doceert) opnieuw doordenkt en formuleert.

Op de bres voor de menselijkheid

Heel verrassend in Geertsema's herformulering is dat de spits van de reformatorische wijsbegeerte precies blijkt te liggen in een fijnzinnige poging om in Bacons schilderij opnieuw de gelaatstreken van de mens in te tekenen.

Een herstel van het menszijn is wat hier wordt beoogd en daar direct mee verbonden een doorbreken van allerlei kooi-achtige kubussen, die dat menszijn bedreigen. Terzijde noteer ik, dat op deze manier direct afgerekend wordt met nog altijd rondzwervende vertekeningen van de reformatorische wijsbegeerte als een star, massief, en saai studeerkamer-systeem: reformatorisch filosoferen betekent actief opkomen voor de humaniteit! Je wordt er weer mens bij, mens 'coram Deo', voor Gods aangezicht. De inzet van het 'starre systeem' blijkt bij Geertsema zo plots een bijna pastoraal gekleurde zorg te zijn voor de

schreeuwende figuur uit Bacons schilderij.

De kubus van het rationele 'zien'

Wat is de kubus-kooi, waarin de moderne cultuur en wij die die cultuur vormen, onszelf gevangen zetten? Voor Geertsema is dat vooral de overspannen verwachtingen van de rationaliteit uitmondend in de allesoverheersende positie, die wetenschap in onze cultuur inneemt. Het derde hoofdstuk is geheel aan dit centrale probleem gewijd. De rationaliteit is een kooi, waaraan in de westerse cultuur al zo'n ruige 2500 jaar ijverig gebouwd is. Al sinds Plato, zegt Geertsema met een brede uithaal. Maar sinds Descartes is de vaart er echt ingekomen. Ze wordt hoe langer hoe meer het middel bij uitstek om te ontsnappen aan de menselijke beperktheid. De hele werkelijkheid kan, zo hoopt men, in de greep gekregen worden. Geertsema's stelling is nu dat in deze rationaliteits-kooi de mens in feite zijn menselijkheid verspeelt. Immers, wie alleen maar 'rationaliteit' zegt, komt niet meer toe aan heel veel andere dimensies, die de werkelijkheid rijk is. Denk aan ethische of esthetische dimensies, denk ook aan de intieme aanwezigheid van God in de schepping. Het menszijn wordt met deze

Foto: ND/Jaco Klamer

tegelijk te groot en te klein. Te groot: men denkt de hele werkelijkheid in de houdgreep te krijgen. Te klein: mensen kunnen zich verschuilen achter 'objectieve' feiten en zich zo aan hun verantwoordelijkheid onttrekken.

Deze absolute notie van kennis wordt door Geertsema krachtig onderuitgehaald. Hij ziet hierin een vermetele poging om 'God' te spelen. De Bijbelse Schepper-God verdampt dan in de menselijke rationaliteit. De Schep-

ping wordt een kwaliteitsloos product van toeval, als een 'gedicht' van een aap, die zich uitleeft op een tekstverwerker. Slechts de menselijke rationaliteit vermag dan nog aan de wartaal van de werkelijkheid vorm en zin te geven. Dit absolute kennisideaal was nauw

verbonden met 'zien': de mens wil voor eens en voor al 'zien' hoe alles werkelijk 'is', volgens de eigen standaard. Zien zoals God ziet.

De bevrijding van het 'horen'

Een groot deel van Geertsema's energie is nu de laatste jaren gewijd geweest aan de ontwikkeling van een alternatief – veel bescheidener – besef van kennis. Kennen is voor hem vooral 'horen', zoals iemand een bevel hoort. Wie in een groot warenhuis hoort 'Brand! Verlaat het pand!' heeft niet een set van absolute regels ter beschikking die voor ieder gelijk zijn: iemand op de bovenste verdieping moet hoogstwaarschijnlijk naar beneden, iemand in het souterrain juist naar boven toe om het gebouw te kunnen verlaten. Kennis krijgt zo voor Geertsema de karakteristieken van een heilzaam tweegesprek, het horen van een woord en het geven van een antwoord. Het gaat om een concreet antwoord in een concrete situatie, dat recht doet aan dat wat gekend wordt en daarom ook niet voor eens en voor al vast kan liggen. En dit is allesbehalve vrijblijvend: wie geen antwoord geeft en in het warenhuis blijft, ondervindt de gevolgen. Kennis maakt verantwoordelijk.

Dubbele missie

Geertsema's her-denken van de reformatorische wijsbegeerte is een dubbele missie. Aan de ene kant beoogt hij een van de stuwende motieven van

*De inzet van het
'starre systeem'
blijkt
bij Geertsema ...
een bijna pastoraal
gekleurde zorg
te zijn*

concentratie op rationaliteit danig geamputeerd. Verstarring (de 'kubus-kooi') en verschraling (het verdwijnen van de menselijke gelaatstreken) zijn het gevolg. Het ideaal van heden-daags natuurwetenschappelijk onderzoek is dan ook om de persoon van de onderzoeker volstrekt inwisselbaar te laten zijn. Kennis dient los te staan van concrete mensen, los van hun eigen overtuigingen en verlangens, los van historische omstandigheden, los van menselijke verantwoordelijkheid. Daarmee maken mensen zichzelf

het reformatorische filosofen nieuw leven in te blazen: het gesprek vanuit het christelijk geloof met de moderne wijsbegeerte en breder de moderne cultuur. (En hij heeft de moed dat gesprek ook daadwerkelijk te voeren: op de recente jaarvergadering van de Algemene Nederlandse Vereniging voor Wijsbegeerte ging hij in debat met Herman Philipse over diens *Atheïstisch Manifest*.) Over het precieze hoe en wat van dit altijd delicate gesprek gaat het tweede hoofdstuk

Kennis krijgt zo voor Geertsema de karakteristieken van een heilzaam tweegesprek

van *Om de humaniteit* (voor kenners: dit gaat over de waarde en onwaarde van Dooyeweerd's 'transcendentale kritiek'). Het doorbreken van de kubus-kooi van de rationaliteit en het opnieuw intekenen van de veelzijdige trekken van een voller mens-zijn vinden hier hun achtergrond.

Aan de andere kant poogt hij ook mede-christenen voor dit gesprek warm te maken en hen daar als het ware op voor te bereiden. Daarbij spaart hij – zij het in bedekte termen – zijn mede-christenen bepaald niet. Ook in christelijke kringen heeft het absolute kennisideaal op heel verschillende manieren diepe sporen getrokken. Dit heeft in feite een echt gesprek met de moderne cultuur geblokkeerd. Van een voortijdig afbreken van het gesprek is bijvoorbeeld sprake wanneer de Bijbel wordt uitgedost met iets als 'wetenschappelijk gezag' in de moderne zin van het woord, waardoor het vrije wetenschappelijke onderzoek wordt gekneveld – het onderwerp van het vierde opstel in *Om de humaniteit*. Van een voortijdige capitulatie is bijvoorbeeld sprake bij Kuitert, in wiens theologie de toon gezet wordt door een modern-wetenschappelijke opvatting van kennis, die onkritisch overgenomen wordt. Terzijde zij opgemerkt dat Geertsema's analyse van Kuitert's theologie, waaraan het eerste opstel is gewijd, veel genuanceerder uitvalt dan vele andere reacties uit orthodoxe hoek, omdat Geertsema's eigen inzet zich op hetzelfde snijvlak van christelijk geloof en moderne cultuur beweegt als die van Kuitert. Zijn kritiek snijdt juist daarom dienovereenkomstig ook veel meer hout dan veel theologische

kritiek, waarin de roeping tot het gesprek met de moderne cultuur nauwelijks meer te herkennen is. Beide missies motiveren Geertsema tot zijn her-denken van de reformatorisch-wijsgerige traditie. In het eerdere *Het menselijk karakter van ons kennen* (1992) komt de eerste missie meer naar voren. In *Om de humaniteit* valt het accent meer op de tweede spits, de voorbereiding-aan-christelijke-zijde. Beide missies liggen op de achtergrond van nieuwe terminologie als 'woord-antwoord-relatie' en 'verantwoordelijkheid'. Of van de vervanging van een historisch zwaar beladen begrip als 'scheppingsordering' door een meer bijbels-geïnspireerde en dynamischer term als 'belofte-bevel tot bestaan'. Opvallend is zijn pleidooi voor meer 'populair-wetenschappelijke' bijdragen aan wat tegenwoordig in de kranten 'het levensbeschouwelijk debat' heet. Laten op allerlei vakgebieden de 'Vande Beukels' ontstaan!

Mens worden

Het is hier niet de plaats voor kritische vragen. Mijnerzijds zouden die bijvoorbeeld gaan over de grote en positieve plaats die de metafoor van het 'zien' krijgt in bijvoorbeeld het Johannes-evangelie, waar juist het gesprek met de toenmalige hellenistische cultuur op de achtergrond meespeelt. Wat zegt dat over de strategie voor een hedendaags 'gespek met de cultuur'? Vragen zou ik ook hebben bij de tekening van de griekse filosofie (en in het bijzonder Plato) als peetvader van modern beheersingsdenken. Gaat het Plato juist niet om het vinden van een transcendente, niet door toedoen van mensenhanden gecreëerde maat, waar de mens naar te luisteren heeft? En wat betekent dit dan weer voor het gesprek van christenen met de hedendaagse cultuur?

Vragen als deze doen op geen enkele manier afbreuk aan het grote belang van Geertsema's project. 'Met dat-en-dat word je weer mens' heet het in de reclame. Mens-zijn staat dan zo ongeveer gelijk aan wegzakken in een grote fauteuil en de benen op de salontafel leggen. Daarom zal ik niet zeggen 'Met Geertsema word je weer mens'. Zijn boeken zijn geen lectuur-voor-de-benen-op-tafel. Verwacht bij hem (nog) geen 'Van de Beukel'-stijl! In zijn werk wordt echter wel een pad gewezen, waarlangs een heilzame verandering van de richting van de moderne cultuur haar beslag kan krijgen. De kubus kan doorbroken, het

ontmenselijke gelaat weer menselijk worden. Onmenselijke pretenties kunnen onmaskerd en nieuwe ademruimte voor de mens gevonden worden, dat is Geertsema's boodschap. Daarom mag zijn werk door niemand, die op de een of andere wijze zich als christen betrokken weet bij 'het gesprek met moderne cultuur' overgeslagen worden.

N.a.v. Henk G. Geertsema, *Om de humaniteit. Christelijk geloof in gesprek met de moderne cultuur over wetenschap en filosofie*. Kampen: Kok 1995. 159 blz. ISBN 90 242 7752 3. Prijs f 29,50. Eerder verscheen *Het menselijk karakter van ons kennen*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn 1992. 156 blz. ISBN 90 6964 786 6. Prijs f 32,50.

Kruimels van de tafel

Gekomen om te redden

God heeft zijn Zoon niet in de wereld gezonden met de bedoeling dat Christus die wereld zou veroordelen, maar met de bedoeling die wereld door Hem te redden (Joh. 3:17). In de ontmoeting met Jezus gaat het om onze redding, ons behoud.

Deze wereld – dat wil zeggen: wij mensen – moet gered worden van de ondergang. Om dat te doen is Christus gekomen. Hij kwam niet om de mensenwereld te veroordelen tot de ondergang, want ze verkeerde al in een ondergangsstadium. Het is net als met de brandweer. Als die uitrukt naar een gebouw dat in brand staat, doet ze dat niet om dat gebouw in de fik te steken. Natuurlijk niet. Het gebouw staat al in brand. Nee, de brandweer gaat erheen om de brand te blussen, om te proberen dat gebouw nog te redden.

Zo is het ook met de wereld. Ze stond al in brand. Dat had God niet gedaan, maar de mens. De mens heeft zelf zijn eigen bestaan in de fik gestoken en zo zijn toekomst afgesneden. Dat is onze grondsituatie, de positie waarin we van huis uit verkeren, waarin we uit onszelf geen verandering kunnen brengen en waaruit we alleen maar verlost kunnen worden van buiten af.

Daar is nu het werk van Jezus: mensen – ons! – redden van die ondergang, uit die onheilssituatie. Daar gaat het om in de ontmoeting met Hem.

Maar die redding voltrekt zich alleen maar als er bij de mens iets verandert, als hij gaat geloven in Jezus. Als hij zich niet langer oriënteert op zichzelf maar op Christus, is hij gered, bevrijd uit het brandende huis, weggesleurd onder het oordeel vandaan. Wie in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld.

M.R. van den Berg, Groningen

Huizen van barmhartigheid (2)

H. Algra, Den Helder

In de vorige aflevering werd geschreven over opwekkingsbewegingen in Nederland in de 19e eeuw. Deze bewegingen betekenden een grote stimulans voor het christelijk sociaal werk. Eén van de drijvende krachten achter dit werk was Ds. Mr. Dr. Willem van den Bergh. Hij ontwikkelde plannen om te komen tot 'een gesticht voor idiote kinderen'.

In Nederland kende men in 1890 nog geen leefgemeenschap die bedoeld was voor de zorg voor verstandelijk gehandicapten. Vaak woonden ze samen met psychiatrische patiënten, alcoholisten en verwaarloosde kinderen en volwassenen binnen één instelling. Wel bestond er inmiddels in Den Haag een kostschool voor zwakzinnigen. Het kostte Van den Berg veel moeite om de Gereformeerde diaconieën te overtuigen van de noodzaak tot hulp aan 'idiote kinderen'. Was deze zorg bijvoorbeeld wel een taak voor de kerk? Organisatorisch gezien was het moeilijk om de zorg in de praktijk gestalte te geven: het ging immers om een nieuw initiatief. Opmerkelijk was daarbij de visie dat Van de Bergh van mening was dat de zorg voor verstandelijk gehandicapten in een breder perspectief moest worden gezien: het bestrijden van de moeilijke maatschappelijke omstandigheden die (mede) leidden tot de noodzaak om iets te doen voor verstandelijk gehandicapten.

De inspiratie voor de praktijk van deze zorg deed Van den Bergh op tijdens een aantal reizen naar Duitsland. Daar bestond een groot aantal kerkelijke instellingen voor o.a. 'verwaarloosde kinderen', maar ook voor 'doofstomme' en zwakzinnige kinderen. Met deze kennis van de praktijk voerde Van den Bergh in Nederland een warm pleidooi om de diaconieën van zijn Gereformeerde kerk ervan te overtuigen dat het een taak van de kerk was om zorg te dragen voor mensen die niet voor zichzelf op konden komen. Tijdens de eerste provinciale diaconale vergadering van de Gereformeerde Kerken in Gelderland (onder voorzitterschap van Ds. Van den Bergh) werd een collecte gehouden

'voor een provinciaal gesticht voor idiote kinderen'.

De oprichters gingen, volgens dr. Jak, behoedzaam te werk. Men liet zich uitgebreid voorlichten aan de hand van 'voorbeelden' in het buitenland. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er veel overeenkomsten zijn aan te wijzen tussen de instelling 's HeerenLoo in Ermelo en de zgn. Alsterdorfer Anstalten in Duitsland. De praktijk van de zorg voor verstandelijk gehandicapten in Nederland heeft Van den Bergh zelf echter niet meer met eigen ogen kunnen aanschouwen.

's HeerenLoo-Loozenoord

In 1891 werd de eerste instelling van de Vereniging 'sHeerenLoo geopend; de ook nu nog bestaande leefgemeenschap 's HeerenLoo-Loozenoord in Ermelo. Men nam kinderen uit heel Nederland op.

Sommigen waren thuis onhandelbaar, anderen werden in hun woonomgeving voortdurend geplaagd, de woonomgeving was niet ingesteld op de zorg voor een verstandelijk gehandicapte, er was sprake van medische complicaties (vooral: aandoeningen van de luchtwegen, epilepsie), van verwaarlozing. Sommige beschrijvin-

De maaltijden behoorden het beste moment van de dag te zijn

gen zijn zo nauwgezet dat we (met de huidige kennis van zaken) achteraf een (kinderpsychiatrische) diagnose kunnen stellen.

Hoe zag die zorg er in de eerste jaren uit? Wie oude foto's ziet of manuscripten leest, heeft de neiging om er meewarig over te doen. Wat ouderwets is dat allemaal, wat achterhaald! Wie echter dieper in de geschiedenis duikt, zal ontdekken dat er met de beperkte middelen van die tijd veel goeds werd verricht. Sterker nog; we komen ideeën tegen die in onze tijd nog altijd actueel zijn.

Het bestuur van de Vereniging zag 's HeerenLoo als een pedagogisch behandelingshuis. Men werkte met een gericht doel. Het ging daarbij niet alleen om verzorging, maar ook om opvoeding. Uiteraard werd dit pedago-

gische klimaat mede beïnvloed door het feit dat men vooral jonge kinderen opnam. Volgens de eerste geneesheer-directeur, dokter Fokko Kortlang, behoorden de maaltijden de beste momenten van de dag te zijn. Men probeerde het eten sfeervol te laten verlopen, waarbij men stevast pogingen deed om een gesprekje met de bewoners aan te gaan. Ook het in bad gaan vormde een vast ritueel. Een goede beweging en goede verzorging zouden ten goede komen aan het algemeen welbevinden. De sfeer moest fris, licht en helder zijn. Lichamelijke kastijdingen van patiënten mochten in geen geval plaats hebben, evenmin als het vastbinden van bewoners. Voor het personeel werd het volgen van een 3-jarige cursus verplicht gesteld.

Een eeuw later: het sociale klimaat

Ruim 100 jaar later kijken we nog eens terug naar de droevige omstandigheden die het noodzakelijk maakten dat er door christenen hulp geboden werd.

Wat opvalt is dat de situatie aan het eind van de 20e eeuw steeds meer gelijkenis gaat vertonen met de omstandigheden aan het eind van de 19e eeuw. In Nederland is deze overeenkomst nog niet zo sterk, maar wie bijvoorbeeld op de hoogte is van de bezuinigingen op de sociale zorg in de Verenigde Staten ziet dat daar een groeiende groep inwoners buiten de samenleving is geraakt. Vooral in de sociaal ontwortelde miljoenensteden ontstaan ghetto's. En juist in deze grote steden zien we (naast de voortschrijdende ontkerkelijking) groeiende kerken die zich het lot van deze allerarmsten aantrekken. Pieter van Kampen heeft hier al het een en ander over geschreven gepubliceerd.

Dichter bij huis zien we dat ook de kerken in ons land (maar vooral opnieuw: bewogen christenen uit verschillende kerken) het als hun taak zien om daadwerkelijk hulp te bieden aan mensen die aan de rand van de samenleving functioneren. Het zijn lichtpuntjes van hoop; diaconale projecten waarbij christenen zich inzetten voor mensen die in bijzonder moeilijke omstandigheden verkeren. Iedereen die de aanvragen bij de kerkelijke diaconieën kent of die de kerkelijke pers

(zoals 'Opbouw') leest, kan op de hoogte zijn van deze bemoedigende projecten.

Een eeuw later: de zorg en het onderwijs

Wie in oude herdenkingsboeken over de zorg voor verstandelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten bladerd, ziet parallellen met de huidige zorg in de landen in Oost-Europa. Weeskinderen, verwaarloosde kinderen en verstandelijk gehandicapten, samen in één tehuis, vaak in uniforme kleding, gefotografeerd in schoolbanken. Die plaatjes komen we in Nederland nauwelijks meer tegen. Gelukkig is de zorg voor verstandelijk gehandicapten sterk veranderd (en nog steeds in beweging). Toch moeten we niet 'meewarig doen' over de zorg van

pen die steeds weer besproken moeten worden. Wat het onderwijs betreft zijn er ook opvallende gelijkenissen tussen het einde van de 19e eeuw en onze tijd. Zo probeerden de mensen van het Reveil de school een tegenwicht te laten zijn tegen de slechte omstandigheden in de wijken en in de gezinnen.

Nu roept de politiek dat de school tot taak heeft de kinderen normen en waarden bij te brengen. Kennelijk raakt de samenleving opnieuw ontwricht en biedt het gezin (helaas) volstrekt onvoldoende tegenwicht tegen deze ontwikkeling.

Gevolg van een opwekkingsbeweging?

Dr. Jak schrijft dat de christelijke opwekkingsbeweging in de 19e eeuw een belangrijke aanzet heeft gegeven voor de sociale zorg in Nederland. Is dat niet wat overdreven? Tegenstanders van christelijke sociale zorg zullen naar voren kunnen brengen dat de kerken in die tijd één van de weinige maatschappelijk bestaande kaders vormden van waaruit de zorg georganiseerd kon worden.

Daar tegenover kan worden gesteld dat de opwekkingsbewegingen niet direct kerkelijk gebonden waren, maar (net zoals bv. de Evangelische Alliantie in onze tijd) hun wortels vonden bij personen die elkaar gevonden hadden in hun verlangen naar een opwekking in Nederland.

Bovendien ging het vaak om nieuwe initiatieven. Pas later werden kerke-

lijke diaconieën weer meer ingeschakeld.

De geschiedenis herhaalt zich

Dr. Jak heeft een boeiend boek geschreven. Hij heeft gebruik kunnen maken van een schat aan informatie (omdat in onze tijd de telefoon het geschreven woord in belangrijke mate heeft vervangen, zal het moeilijker worden om later zo gedocumenteerd geschiedschrijving over onze tijd te plegen). 'Huizen van barmhartigheid' is allereerst een historisch document. De geschiedenis lijkt zich echter te herhalen. Daarom is het boek niet alleen historisch, maar ook actueel. De dreiging van een tweedeling in de maatschappij, met de daarmee gepaard gaande ontworteling, is een verdrietige zaak. Als christenen hierdoor hun diaconale taak beter gaan verstaan is dat echter een verblijdend gegeven. De vroegchristelijke kerk en de kerk in de 19e eeuw werden geestelijk rijker door het samengaan van een intensieve bestudering van de bijbel en het bieden van hulp aan de armen. Ook de kerk in onze tijd kan, door Woord en daad tastbaar samen te laten gaan, geestelijk groeien.

N.a.v.: Dr. Theo Jak, Huizen van Barmhartigheid. Uitgegeven in de serie Monografieën van de Vereniging 's Heeren-Loo. Omvang: 290 bladzijden (waarvan 40 pagina's aan noten); prijs : f 24,50, inclusief porto. Te bestellen bij: Stichting Zorgverlening 'sHeerenLoo, Postbus 647, 3800 AP Amersfoort, (033)-4601801

*Van hulp
aan de armen
wordt de kerk
geestelijk rijker*

vroeger: met beperkte middelen werd er veel goeds verricht en dat soms met een opmerkelijk moderne visie. Zo is het al dan niet verantwoord zijn van het gebruik van dwangmiddelen (zoals het vastzetten en opsluiten van bewoners) nog altijd een thema dat veel aandacht vraagt. Ook het belang van lichaamsbeweging en van een goede sfeer aan tafel zijn onderwer-

De Westerkerk in Bunschoten wordt uitgebreid met een ruimte voor de jeugd en vergaderruimte. Het werk wordt bijna geheel uitgevoerd door leden van de eigen gemeente. 1. Het kerkgebouw met links de aanbouw. 2. De kerk vanaf de voorzijde, vóór de aanbouw.

Foto's: H. Algra

De oorsprong van het kwaad

Jeannette Westerkamp-
Stegeman, Houten

Er was eens een haas die wilde weten waar het kwaad vandaan komt. Hij had een boel ellende gezien en dat had hem aan het denken gezet. Hij liep en liep en liep, totdat hij een olifant tegenkwam. „Als iemand weet waar het kwaad vandaan komt, dan weet hij het”, dacht de haas, „die kolos kan volgens mij veel kwaad doen, en doet dat ook regelmatig, als ik mij niet vergis.”

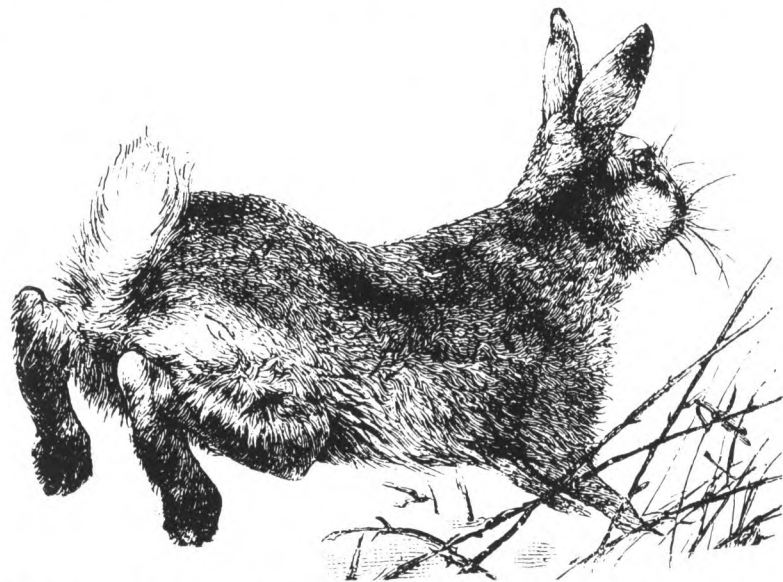
„Pardon?”, vroeg de haas en klopte aan de poot van de olifant. „Ja?”, klonk een verbaasd antwoord van boven. „Meneer, kunt u mij zeggen waar het kwaad vandaan komt?”, vroeg de haas beleefd. Nu was de olifant waarlijk van zijn stuk, zozeer dat hij door zijn voorpoten zakte om de haas eens goed te bekijken. „Wat bedoel je eigenlijk?”, vroeg hij toen. „En waarom wil je het weten?” De haas begon snel en zenuwachtig te praten. Tot zijn eigen verbazing hoorde hij zichzelf vertellen over de dood van vele van zijn broertjes en zusjes, over de bosbrand waarvoor hij eens had moeten wegvlugten, over de knal die zijn vader van haasje de voorste tot ovengerecht had gemaakt. De haas praatte en praatte, terwijl hij toch helemaal geen prater was ..., dacht hij.

De olifant luisterde, terwijl hij toch helemaal niet zo'n luisteraar was ..., dacht hij. Toen de haas eindelijk ophield met praten, omdat er teveel tranen achter in zijn keel zaten, wist de olifant precies wat de haas zocht en waarom hij zocht. Hij begreep het probleem volkomen, sterker nog: hij had het probleem ineens ook. „Lieve haas, ik snap je”, zei de olifant na een lange stilte. „Ik kan je geen antwoord geven, maar ik wil het ook weten. Ik ga met je mee. Twee weten meer dan een.” Dat was mooi. De haas had nog niet gevonden wat hij zocht, maar toch was er iets veranderd. Het probleem was niet opgelost maar verdubbeld en toch was de haas zijn probleem kwijt, de olifant had het overgenomen en de haas nam dat van de olifant over en het is toch gemakkelijker om met het probleem van een ander rond te

lopen, dan met dat van jezelf. Boven-dien is het een grote troost, zo'n gemeenschappelijk bezit.

Samen gingen ze op weg. Ze liepen en liepen en liepen tot de olifant plots leek te verstarren. De haas keek vragend naar hem op. De olifant gebaarde voorzichtig met zijn slurf en toen zag de haas het ook: een mens. Een mens met een geweer. De loop van het geweer wees naar een groepje gazellen die nietsvermoedend stonden te grazen. De haas werd koud en heet tegelijk en knikte heftig. Kijk, daar had je de oorsprong van het kwaad. Hij had het kunnen weten. Zo was hij immers ook zijn lieve vader kwijtgeraakt. „Dat is hem. Daar zoeken we naar”, gebaarde hij naar de olifant. De olifant trilde van ingehouden spanning en, ja warempel, van vreugde. „Kleinigheid”, gebaarde hij naar de haas. „Zal ik de oorsprong van het kwaad de grond instampen? Dan zijn we daarvan af.” „Ja”, gebaarde de haas driftig en het zou allemaal bloederig en onbevredigend zijn afgelopen als er niet, juist op dat moment, iets onverwachts was gebeurd. Het struikgewas ritselde en een klein mensje kwam tevoorschijn. „Pappa, pappa!” schreeuwde hij zo hard hij kon met zijn kleine mensstemmetje. De gazellen sprongen er meteen vandoor, maar het leek of de man nog erger schrok dan zij. „Wat doe jij hier?”, riep hij met een stem die donderde en bibberde tegelijk. Hij klemde het geweer tegen zich aan, met de loop naar de grond, alsof hij het wilde beletten om weg te lopen. „Pappa, je wou toch niet echt schieten he?”, vroeg het jochie. „Wat doe jij hier?”, vroeg de man. „Je wou toch niet echt schieten he?”, vroeg het kind. Kinderen kunnen hun vraag langer vasthouden dan volwassenen, dus gaf de man maar eerst antwoord. „Lieve knul,” zei hij, „jij vindt vlees toch ook lekker. Ik wou lekker vlees voor

jou schieten en voor mamma. Maar hoe kom jij hier?” Het werkte niet, dat antwoord en toen die vraag weer, want het kind schrok zo van het antwoord dat het in tranen uitbarstte en met zijn voetje stampte en gilte: „Ik eet nooit meer vlees, nooit meer, nooit meer, nooit meer. Ik eet nooit meer, helemaal niks nooit.” De vader schoof het geweer naar zijn schouder, pakte het kleine ventje van de grond en drukte het stijf tegen zijn grote borst. Hij kuste hem en streelde hem tot het huilen en schreeuwen ophield en nog hield de man zijn kind stijf tegen zich aan. „Ben je me achterna geslopen?”, vroeg hij toen zacht, want hij wilde het toch weten. Het kleine mannetje knikte zwijgend. De vader schudde zijn hoofd en fronste zijn wenkbrauwen. Hij dacht

waarschijnlijk aan dat grote geweer en aan zijn kleine lieve mannetje. Het was zo'n ontroerend gezicht: die gevaarlijke grote man en dat kleine kind, dat de haas tranen langs zijn snuit voelde lopen. Per slot kwam ook de herinnering aan zijn eigen vader boven. „Dat is ook wat”, bromde de olifant, toen de jager met het kind in zijn armen in het struikgewas was verdwenen, „gelukkig dat ik hem niet in elkaar heb gestampt zeg. Stel je voor dat dat kind dan tevoorschijn was gekomen. Ik had me dood geschaamd. Je stampt makkelijker iets de grond in dan dat je het eruit stampt, als je begrijpt wat ik bedoel.” Toen moest de haas opeens hardop huilen en hij wist niet of het was omdat hij moest denken aan zijn eigen vader, of omdat hij verdrietig was

omdat ze nu toch de oorsprong van het kwaad niet gevonden hadden, of omdat hij zo opgelucht was dat er niks was gestampt met zijn toestemming. Waarschijnlijk was het van alles wat.

Verslagen stonden ze samen een tijdje stil, in gedachten verzonken. Toen hief de olifant voorzichtig zijn slurf in de hoogte. Gelukkig dat die niet vol tranen zat, want nu rook hij onraad, terwijl de haas in zichzelf verzonken zat te snotteren. „Hou op,” zei hij kordaat, „ik ruik vuur. Geen tijd voor sentimentaliteiten. Wegwezen.” De haas was ineens een en al haas. Vrijwel op dat moment kwamen ook de eerste vluchtende dieren al hun kant op. De haas draaide zich om en koos

groeten. „Werkelijk?” zei de olifant. „Denk je dat echt?” „Tuurlijk”, zei de haas, „had je niet wat kunnen doen? Uittrappen b.v. of blussen met die grote brandweerslang van je?” „Ik eh bbb”, stotterde de olifant verward en de haas begon zich geweldig op te winden. „Ik zag bovendien,” wreef hij de arme olifant ook nog in de oren, „ik zag dat je een paar dieren omver liep. Die zijn waarschijnlijk levend verbrand.” „Wat?”, trompetterde de olifant, „En dat zeg je me nu pas? Wat heb jij gedaan om die dieren te redden?” De haas verloor in een klap al zijn ergernis. „Oeioeioei”, jammerde hij, „je hebt gelijk. Ik was bang, ik heb alleen aan mezelf gedacht.” „Ja”, zei de olifant beteuterd, „ik was in paniek

zijn.” „Het vuur?”, vroeg de olifant. „Nee, mijn angst”, zei de haas. De olifant was perplex en keek naar de haas of er nog iets kwam, maar er kwam niks meer. „Je wilt toch niet zeggen....”, vroeg de olifant toen, „je bedoelt toch niet dat ik nou jou in elkaar moet stampen? Nee toch?” „Ben je helemaal mal”, schrok de haas. „Als je dat maar uit je lompe kop laat. Het zal je niks helpen ook, want je kunt jezelf niet in elkaar stampen en de oorsprong van het kwaad ligt ook in jou, in jouw paniek en jouw lompheid.” „O?”, zei de olifant en keek naar de haas. Maar die zei niks meer. Toen ging hij zelf nadenken en na een lange stilte was ook deze gedachte van de haas in het olifantenhoofd verdubbeld.

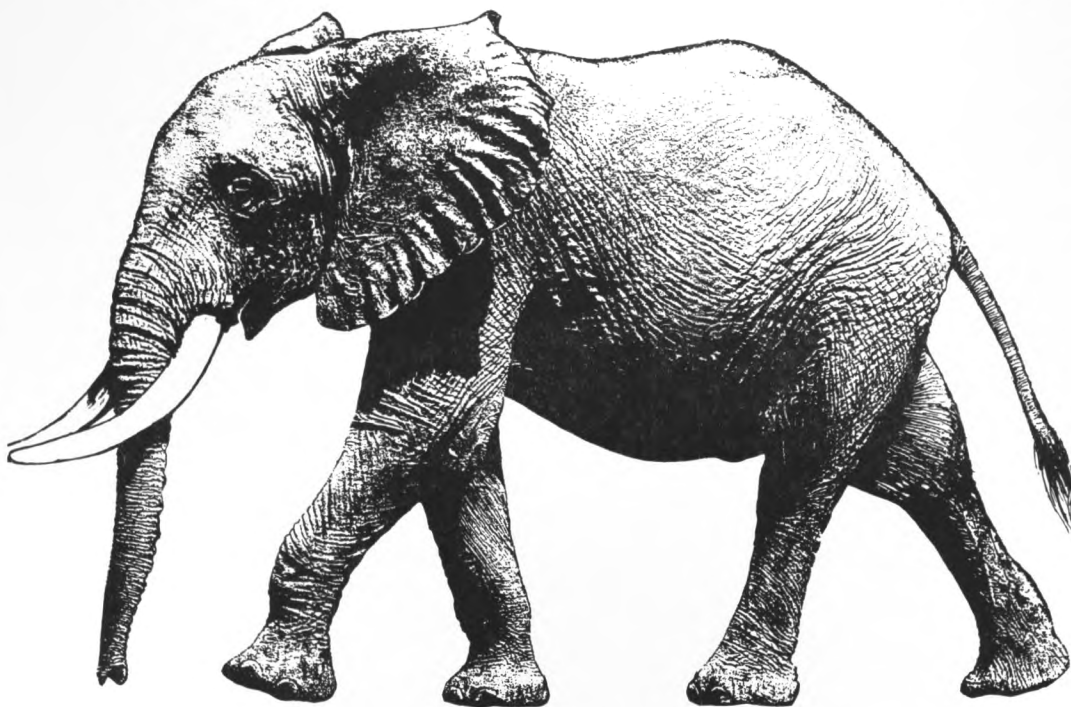
„Ik weet niet of ik dit een leuke ontdekking vind”, zei de olifant na een lange stilte. „Het is een heel akelige ontdekking”, zei de haas. „Het betekent dat de oorsprong van het kwaad in onszelf zit en dat we er dus niet meer van weg kunnen lopen hoe hard we ook rennen.”

Het was heel, heel lang stil. Een verdrietige stilte. „Nu hebben we dus niks meer te zoeken”, zei de olifant ten langen leste moedeloos. „Toch wel”, zei de haas en veerde opeens op, „De oplossing.” „Wat?”, vroeg de olifant. „We hebben nu de oorsprong van het kwaad gevonden, nu de oplossing nog.” Ja, daar zat wat in.

„Waar gaan we beginnen?”, vroeg de olifant, die nu werkelijk helemaal geen idee had waar hij naar uit moest kijken, maar stiekempjes al meer onder de

indruk kwam van de inzichten van de haas. „Ik heb zo'n idee dat we weer bij een mens moeten wezen”, mijmerde de haas.

De olifant trok zijn wenkbrauwen op. „Denk je?”, vroeg hij, „Volgens mij draagt de mens nog meer van de oorsprong van het kwaad bij zich dan jij en ik bij elkaar. Denk eens aan dat geweer en het zou me niet verbazen als hij ook iets met het vuur te maken had.” „Daarom”, legde de haas uit, „Misschien liggen oorsprong en oplossing dicht bij elkaar. Dat zie je wel vaker in de natuur. Ja toch?” „Misschien”, mompelde de olifant, nog niet helemaal overtuigd. „Ik hoop het maar”, zei de haas, nu meer tegen zichzelf dan tegen zijn vriend, „dan ligt de oplossing ook dicht bij mijn hazehart.”

het hazenpad en ook de olifant zette het op een hollen. Het werd een wilde paniektocht, waarbij van alles en iedereen onder de voet werd gelopen. Kilometers verder viel de haas neer. Hij was ver buiten het bereik van het vuur en volkomen aan het eind van zijn latijn. Maar na een hazeslaapje had hij de boel weer aardig op een rijtje. „Dat was waarschijnlijk de oorsprong van het kwaad.” bedacht hij. „Het vuur. Natuurlijk. Ik had het kunnen weten.” Waar is de olifant? Ik ga maar eens op zoek. Ondertussen was de olifant op zoek naar de haas, maar uiteraard was het haas die de olifant vond. (Ik ga niet uitleggen waarom, als je dat niet snapt, is dit verhaaltje niet aan je besteed.)

„Daar had je de oorsprong van het kwaad”, zei de haas, zelfs zonder te

en ik loop met mijn lompe poten toch al zo gemakkelijk overal overheen. Wat een ellende.”

Ze zwegen een tijdlang verslagen. „Ik krijg opeens een vreemde gedachte”, zei de haas. „Ik luister”, zei de olifant. „Nou”, legde de haas uit, „die man hè, die jager, die wou niks kwaads. Hij wou vlees voor zijn kleine jongetje, maar het had wel bijna het leven van een gazelle gekost. En wij wilden ook niks kwaads, maar we hebben wel een heleboel vernield en we hebben niemand geholpen, ik omdat ik bang was en jij omdat je zo groot bent.” „Juist”, zei de olifant, „dat is inderdaad een vreemde gedachte.” „Het is nog gekker”, hernam de haas, „het zou wel eens kunnen dat we nu toch de oorsprong van het kwaad op het spoor

Notities van een Ambtenaar

Dick Houwaart was onder andere hoofdredacteur van het Dagblad van het Oosten in Almelo en directeur Voorlichting bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken in Den Haag. Hij is ook een lange tijd voorzitter geweest van de Anne Frank Stichting en komt bij gelegenheid rond zijn Joodse identiteit uit, terecht natuurlijk. In dit boek vertelt hij openhartig over leuke of gekke ervaringen in de Haagse ambtenarenwereld, of over zaken die hem ergeren of met enige verbijstering slaan. Het is een aardig interessant boek geworden dat in vakantietijd of bij een andere gelegenheid met plezier of ergernis gelezen kan worden. In elk geval geeft het buitenstaanders zoals mij een aardig beeld van wat er daar zoal gebeurt. We vernemen hoe de (zeer kortstondige minister) Max Rood mateloos ijdel was en hoe de gezamenlijke Commissarissen van de Koningin in diverse standplaatsen aan dezelfde ondeugd lijdten. We horen hoe een paar ministers goed functioneerden, hoe sommigen publiek en pers wisten in te pakken, maar dat tenminste één minister 'een hark van een kerk' was. Illustraties te over. Er wordt echter ook verteld over overleg met diverse bonden, de achtergronden van lintjesregens en burgemeestersbenoemingen en nog veel meer waarvan veel mensen niets weten, zonder zelfs te beseffen dat ze er niets van weten. Een en ander kwam zeer plausibel over; ik vermoed dat de dingen inderdaad zo gaan op BiZa. Daarmee is overigens wel gezegd dat ik niet erg onder de indruk was van het ethisch gehalte van een deel van de besproken maatregelen en de sfeer op zo'n ministerie. Ik heb daar nooit gewerkt en dat ook nooit betreurd. Na het lezen van dit boek betreur ik nog minder dan tevoren dat ik nooit mijn voeten in de 'heilige Hallen' van de Haagse politiek gezet heb. Zo kan zo'n boek dus ook functioneren. Ik vond het boek daarom best de moeite van het lezen waard.

Dick Houwaart. **Notities van een Ambtenaar.**
Kok. Kampen. 1996.

P.J. van Kampen, Ede

Van gelijke beweging als wij

Al meerdere malen werd in 'Opbouw' aandacht besteed aan publicaties van de hand van dokter P.L. Los. Los was gedurende een lange reeks van jaren als zenuwarts verbonden aan een psychiatrisch ziekenhuis. Hij maakte anderen o.a. door middel van lezingen deelgenoot van zijn kennis en ervaring op het gebied van de psychische hulpverlening. Een aantal van deze lezingen werd gebundeld in het boekje 'Onder anderen'. Onlangs verscheen opnieuw een serie lezingen in boekvorm in de reeks Pastoraal Perspectief („een reeks praktische boeken over belangrijke onderwerpen op het

gebied van pastoraat en hulpverlening"). Deze reeks bestaat inmiddels uit 24 deeltjes die allemaal gevuld werden door hulpverleners uit de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken.

Toegankelijk

Ook de nieuwe bundel bestaat weer (grotendeels) uit teksten van lezingen die dokter Los heeft gehouden. Hij sprak niet voor collega's of voor andere mensen die werkzaam zijn binnen de psychiatrische hulpverlening; Los hield zijn lezingen bijvoorbeeld voor mannen- en vrouwenverenigingen en voor leden van een vakbond. Voor 'leken' zou je misschien kunnen zeggen, alhoewel die term niet helemaal de lading dekt. Iedereen komt immers in zijn of haar familie- of kennissenkring wel mensen tegen die lijden aan een bepaalde psychische ziekte. Het voordeel van deze achtergrond van de teksten die Los heeft uitgesproken is dat de inhoud van de boekjes zeer toegankelijk is. Er wordt niet met vaktermen 'gesmeten', ook mensen die op heel andere levensterreinen werkzaam zijn kunnen er direct hun voordeel mee doen. Een uitzondering in de onlangs verschenen bundel is misschien het hoofdstuk over 'de wonder wereld van de paradox'; dat hoofdstuk vraagt iets meer denkwerk (een voorbeeld van een paradox ontleend aan de Bijbel: „een Kretzenzer zegt dat alle Kretzenzers altijd liegen"). In het boekje komen dezelfde thema's terug als in eerdere publicaties. Los schrijft prikkelend. Hij spaart daarbij zichzelf niet en steekt zelfs af en toe stevig de spot met zichzelf. Hij ziet zichzelf als een buitenbeentje en neemt het als buitenbeentje op voor andere buitenbeentjes. Maar... zijn we niet allemaal buitenbeentjes?

Hypnose

Opmerkelijk is het laatste hoofdstuk over de hypnose. Dokter Los heeft vele jaren met hypnotherapie gewerkt. Vooral in evangelische-, maar ook in

Gereformeerde kring komen afwijzende oordelen over deze vorm van therapie voor, waarbij zelfs een term als 'instrument van de duivel' niet geschuud wordt. Hierbij spelen m.i. minstens 2 misverstanden een rol: a) men beschouwt alles wat men niet begrijpt als werk van de duivel, en b) men gooit de deskundige hulpverlener en de hypnose-show op één hoop. Hypnose voor een commerciële TV-zender is heel wat anders dan bevrijding van ziekmakende emoties door een bevoegde hulpverlener.

En verder

Met de paradox en de hypnose werden het eerste en het laatste hoofdstuk genoemd. Wat zit er tussen in? Die hoofdstukken zijn 'gewoner' en raken thema's waar we allemaal tegenaan lopen. Het hoofdstuk over valkuilen in de hulpverlening is o.a. voor predikanten, ouderlingen en diakenen een inzichtgevend hoofdstuk, maar niet alleen voor hen. Ook zeer de moeite waard vond ik het hoofdstuk over rouwverwerking. Waarom kan iemand niet rouwen? Of waarom duurt een rouwproces soms erg lang? Welke hulp heeft iemand dan nodig?

Daarmee heb ik slechts 4 van de 13 hoofdstukken genoemd. De andere 9 zijn het ook waard om gelezen te worden. Los neemt het op voor mensen die het moeilijk hebben met zichzelf en met anderen, en hij doet dat vanuit een duidelijk christelijke overtuiging. Zijn boekjes zetten de lezer aan het denken en bieden aanzetten te komen tot een goede vorm van hulpverlening.

N.a.v.: Dr. P.L. Los, Van gelijke beweging als wij (over leren van - en omgaan met - en behandelen van mensen zoals wijzelf zijn). Uitgegeven in de reeks Pastoraal Perspectief (Oosterbaan & le Cointre, 1996); 112 pagina's, f 16,50.

H. Algra, Den Helder

Op zaterdag 7 september wordt in het kerkgebouw De Lichtkring de 5e ontmoetingsdag van het Gereformeerd Appèl gehouden. Het gebouw bevindt zich bij het winkelcentrum Emiclaer in de Amersfoortse wijk Kattenbroek. De ontmoetingsdag begint om 14.00 uur; 's avonds (om 19.30 uur) is er een gebedssamenkomst.

Foto: H. Algra

Niet door geweld maar door Geest (12)

(Zacharia)

Koos Veeffkind, Richmond, Z.-Afrika

Priester Matathias ging zich steeds meer als een militair gedragen. Hij organiseerde zijn volgelingen als een leger te velde.

Zijn verzet tegen de Syriërs begon steeds meer te lijken op een heuse oorlog. Telkens weer viel hij de vijand aan en steeds verder strekten zijn akties zich uit. Tot in Galilea en het Overjordaanse toe liet hij zijn aanwezigheid voelen. Op den duur trok het leger van Matathias door het hele land heen.

Mattanja begon steeds beter te begrijpen waarom zijn vader wel eens verschil van mening had gehad met de oude priester. Wat Matathias deed, was eigenlijk precies hetzelfde als wat Antiochus deed – alleen vocht de een vóór en de ander tégen de Joden. Maar vechten deden ze allebei.

Op een dag kwamen zij bij een dorpje dat niemand van hen kende. Het lag verscholen tussen de heuvels. Het was op het heetst van de dag. De mensen, als die er al waren, vriend of vijand, lagen te slapen in de koelte van hun huis. Matathias besloot enkele mannen op verkenning uit te sturen. Ook Mattanja koos hij hiervoor uit. Hij gebruikte de jongen graag voor dit soort expedities omdat hij er zo weinig joods uitzag. Geen Syriër zou hem voor een spion aanzien.

De verkenner gingen afzonderlijk op weg. In geval van nood zouden ze elkaar een teken geven. Behoedzaam sloop Mattanja de weg langs. De wite huizen blikkerden in het felle zonlicht. Iedereen leek inderdaad in diepe rust. Soms koerde een duif, kakelde zachtjes een kip. Overigens stonden de warmte en de stilte tussen de huizen. Mattanja zag dat ook in dit afgelegen dorp de nieuwe tijd was doorgedrongen: overal stonden kleine huisaltaren voor de deur.

Opeens hoorde hij in de verte een klagelijk gehuil. Het moest aan de andere kant van het dorp zijn, maar het was onmiskenbaar het gehuil van een kind.

Zo snel hij kon liep Mattanja in de richting van het geluid; het kwam inderdaad uit de korenvelden achter de huizen vandaan. Het jongetje – een jaar of drie, schatte Mattanja – hield zijn oogjes stijf dicht en greep met beide handen in zijn haren, terwijl hij jammerde: „Mama, mijn hoofd, mijn hoofd!”

Mattanja begreep meteen wat er gebeurd moest zijn. Terwijl iedereen sliep, was het kind weggelopen. Was veel te lang in de blakerende zon geweest en had nu ongetwijfeld een zonnesteek.

„Hoe heet je?” vroeg Mattanja.

Het enige antwoord dat hij kreeg was een klagelijk: „Mama, mijn hoofd!”

„Waar woon je?” probeerde Mattanja. En toen snikte het jochie: „Put, water, mama mijn hoofd!”

Het kind zou dus wel in de buurt van de bron wonen. Mattanja pakte hem op, legde hem over zijn schouder en zei zachtjes: „Stil maar, ik breng je naar mama.”

De bron was gauw gevonden. Er stonden een paar huizen, maar van één was de poort naar de binnenplaats open.

„Daar moet het kind door naar buiten geglipt zijn”, dacht Mattanja. Hij liep de binnenplaats op en riep: „Is daar iemand?”

De jonge vrouw, opgeschrikt uit haar middagrust, begreep eerst niet wat er aan de hand was. Mattanja legde het haar uit. „O, wat ben ik toch een slechte moeder”, riep ze toen. „Mijn kleine Alexander, kom maar gauw bij me.”

Een jodenjongetje met een griekse naam, de naam van de grote koning van vroeger – flitste het door Mattanja heen. De vrouw legde het kind neer op een rustbed in de koelte van het huis. Ze maakte zijn kleertjes los en gaf hem te drinken. Toen viel de kleine Alexander in slaap.

„Hij zal wel heel erge koorts krijgen”, zei Mattanja zachtjes.

„Ik heb het vroeger ook eens gehad. U moet goed op hem letten, hij moet veel drinken.”

„Je bent een lieve jongen”, antwoordde de vrouw. „Mogen de goden ons gunstig zijn.”

Mattanja wist niet wat hij hierop moest zeggen. Zijn vader zou het vast wel geweten hebben, maar hij wist het niet, durfde het niet ook.

„Nu moet ik gauw weer verder”, zei hij. „Neem in elk geval een paar vruchten mee voor onderweg”, zei de vrouw. Ze gaf hem het sappige fruit en zei: „Dank je wel, hoor!”

Haastig liep Mattanja de binnenplaats over. In het voorbijgaan zag hij Dionysuskransen aan de muur hangen. Hij sloop het langzaam weer ontwakende dorp door en kwam tegelijk met de andere verkenner bij het leger van Matathias aan. Ze rapporteerden dat er veel goddelozen in dit dorp waren.

*Tussen leerik
en leeuwen*

De nieuwe bank

....„Als je Jezus echt toelaat in je leven, gaat dat leven er anders uitzien”, zei onze predikant.

„Dan vergaat het je zoals iemand die een bank kocht...”

Ik ging recht overeind zitten, want juist die week hadden we naar zeer, zéér rijp beraad (we zijn heel Noord-Holland afgeweest) een paar banken uitgezocht. Met een plezierig gevoel van herkenning luisterde ik verder.

„En die mensen zagen toen dat de muur achter de bank niet paste bij het propere dat nu eenmaal van iets splinternieuws uitgaat”, vervolgde de dominee. „Ze verfdén de muur achter de bank... en toen stak het plafond weer vies af tegen de muur...”

Ik vond het gegeven alleraardigst en luisterde aandachtig naar het werk dat één verandering kan veroorzaken. Het kwam neer op een totale vernieuwing van de kamer, geloof ik.

Mijn man boog zich halverwege het verhaal naar me toe. „Kunnen we nog van die banken van ons af?” fluisterde hij lachend, maar toch ietwat beducht.

„Nee”, zei ik bedremmeld, want ik zag de lui opeens ook hangen.

„Besteld is besteld.”

De banken staan er inmiddels. Helaas is er veel plafond en veel muur in de kamer. Ik wacht met schilderen tot mijn zonen weer vakantie hebben. Een beetje hulp is onontbeerlijk.

Over de werkelijke inhoud van de preek heb ik lang nagedacht en zuchtend geconstateerd dat mijn geestelijke behangetje af en toe ook onderhoud nodig heeft. Besteld is besteld...

Bekeerd is bekeerd. Maar voor de laatste klus heb ik al hulp... Gegarandeerd!

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Bij de volgende negen vragen vind je 2 antwoorden. Zet de letter van het juiste antwoord, die er achter staat, op een rijtje en de letter van het foute antwoord op een rijtje. Je krijgt dan een naam en het beroep van die persoon.

1. De zonen van Sceva horen van de wonderen die gebeuren in Jezus' naam en proberen dan boze geesten uit te drijven door de naam van Jezus te noemen. Lukt ze dit? Hand. 19:13-17
 - a. Nee, ze worden aangevallen en verslagen door de geest. T
 - b. Ja, de geest verdwijnt. A
2. Waar was Demetrius, die zilveren Artemistempels maakte, zo bang voor? Hand. 19:26 en 27
 - a. Dat hij geld moest geven aan Paulus? D
 - b. Dat niemand de tempels meer wilde kopen. E
3. Wat gebeurde nadat Eutychus tijdens een preek van Paulus in slaap en uit het raam viel? Hand. 20:8-12
 - a. Hij was dood en ze begroeven hem. V
 - b. Hij was dood en werd weer levend. R
4. Waarom durfde de overste Paulus niet te geselen? Hand. 22:29
 - a. Omdat hij bang voor het volk was. O
 - b. Omdat Paulus een Romeins staatsburger was. T
5. Een groep van ongeveer 40 joden wil Paulus doden en deden een gelofte. Wat was dat voor gelofte? Hand. 23:17
 - a. Ze zouden niets eten en drinken voordat Paulus dood was. U
 - b. Ze zouden de gevangenis bestormen en Paulus doden. C
6. De neef van Paulus hoort ervan en vertelt de overste dat joden Paulus willen doden. Wat doet de overste? Hand. 23:23
 - a. Hij laat Paulus door soldaten naar Caesarea brengen. L
 - b. Hij laat Paulus ontsnappen. A
7. Stadhouder Felix houdt Paulus twee jaar gevangen maar laat hem steeds weer komen om met hem te praten. Wat hoopt hij? Hand. 24:26
 - a. Hij hoopt Christen te kunnen worden. A
 - b. Hij hoopt dat Paulus hem geld geeft om vrij te komen. L
8. De opvolger van Felix, Festus, kan niets vinden om Paulus vast te houden maar laat hem niet gaan. Waarom niet? Hand. 25:8
 - a. Hij wil de joden een dienst bewijzen. U
 - b. Hij wil geld. D
9. Waarom wordt Paulus naar Rome gestuurd als gevangene? Hand. 26:32
 - a. Omdat hij zich op de keizer had beroepen en die in Rome was. S
 - b. Omdat hij Romeins staatsburger was en daarom naar Rome moet. –

Wat niet valt te organiseren

Waar wij sterk in zijn is: organiseren. Wij hebben geen agenda's, maar Planmasters. Meesters zijn we in het plannen. Nu wil ik op zichzelf geen kwaad woord daarvan zeggen. Waar de dingen op hun beloop gelaten worden, daar komt weinig van de grond. Maar er moet wel een kanttekening bij geplaatst worden. Er zijn dingen, die niet te plannen zijn. En tot die dingen hoort HET GENIETEN. „Want de mens heeft het niet in zijn macht om te eten en te drinken en zich te goed te doen bij zijn zwoegen; daar ben ik wel achter gekomen, dat het van de hand Gods komt. Want wie kan eten, wie kan iets genieten buiten Hem?” (Pred. 2:24-25). De weg naar het genieten van het leven loopt in de Bijbel niet via het organiseren, maar via de HERE Zelf. WIE KAN IETS GENIETEN BUITEN HEM OM? Het is een vraag, die ons terugwerpt op God Zelf. Als op ons afkomt de werkelijkheid van het leven. Dat de dingen niet tot onze beschikking staan. Ons werk niet. Want hoe vast is in deze tijd een vaste baan? Onze gezondheid niet. Als die opeens blijkt te zijn ondermijnd terwijl wij niets vermoedend leefden met de blik op oneindig. Het geluk van onze kinderen niet. Als dat niet maakbaar blijkt, hoezeer je je als vader of moeder daarvoor ook inspant. Dan wordt een mens met heel zijn wankel bestaan teruggeworpen op Hem aan Wie wij toebehoren. Om weer te leren bidden van voren af aan: „Bewaar mij, o God, want bij U schuil ik. Ik heb tot de HERE gezegd: Gij zijt mijn Here, ik heb geen goed buiten U” (Psalm 16:1 en 2). Alleen wie afziet van het organiseren van eigen geluk, die valt het van Godswege in de schoot.

Dit artikel werd door Drs. A.M. van Leeuwen, Ned. geref. predikant te Dronten, gepubliceerd in het plaatselijk kerkblad 'Ichthus'. Via dit helder geschreven pastorale stuk roept hij ons op tot een noodzakelijke bezinning. Hoe staat het met onze verhouding tot God en welke beschouwing koesteren wij ten opzichte van het aardse leven? Op dergelijke vragen moeten wij een concreet antwoord geven!

Enschede, O. Mooiweer

G. Wijkhuizen-van Vuuren

De oplossing van de vorige maal was:

EFEZE, TROAS, CORINTHE, ACHAJE, FILIPPI, ASSUS, MYTILENE, CHIOS, SAMOS, MILETE, KOS, RHODOS, PATARA, TYRUS, PTOLEMAEUS, CAESAREA.

Beroepen/Intrede

Beroepen: te Hoorn: kand. G. Nieuwburg te Langerak.

Aangenomen: naar Hoorn: kand. G. Nieuwburg te Langerak.

Bedankt: voor Bunschoten/Spakenburg: ds P.J.H. Krol te Kampen, voor Krommenie ds A. van Leeuwen te Dronten.

Intrede: ds B.J. Eikelboom te Loosdrecht heeft op zondag 25 augustus intrede gedaan in Barendrecht na bevestigd te zijn door ds H. Smit, emeritus-predikant aldaar.

Adressen

ds F. van Deursen,

Van Breugelplantsoen 66, 3771 VR Barneveld, tel 0342 422269

ds B.J. Eikelboom,

Binnenlandse Baan 50, 2991 EB Barendrecht, tel 0180 624075

NGK Nijverdal,

scriba A. Kodde, Beethovenlaan 62, 7442 HE Nijverdal, tel 0548 616285

NGK Langerak,

preekvoorziening: K. de Ridder, Voorstraat 18, 2964 AK Groot-Ammers tel 0184 661324

ds C.T. de Groot, telefoonnummer in Informatieboekje (pag. 17) moet zijn: 0521 518059

NGK Enschede Zuid, scriba H.J. Weisink, Willem Kalfstraat 61, 7545 AL Enschede, tel. 053 4324275

Afscheid drs. J.C.L. Starreveld

Na een periode van 7 jaar heeft drs. J.C.L. Starreveld afscheid genomen van de Theologische Universiteit te Apeldoorn als docent Vaderlandse Kerkgeschiedenis. Donderdag 5 september is door de Universiteit een afscheidsbijeenkomst voor met name oud-studenten belegd.

Najaarsvergadering SEV

De najaarsvergadering van de Stichting Emeritaatsvoorziening 'S.E.V.' zal worden gehouden op woensdag 20 november 1996 in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht. Aanvang 19.30 uur.

Ontmoetingsdag Gereformeerd Appèl

Het Gereformeerd Appèl organiseert op zaterdag 7 september de vijfde landelijke ontmoetingsdag voor leden van de Christelijke Gereformeerde, de Gereformeerd Vrijgemaakte en de

Nederlands Gereformeerde Kerken. De ontmoetingsdag, die als thema heeft 'Het koninkrijk Gods is bij u', wordt gehouden in kerkgebouw De Lichtkring in Amersfoort-noord. De dag bestaat uit een ontmoetingsmiddag (14.00-17.30 uur) en een gebedsbijeenkomst (19.30-20.45 uur). Daartussen wordt een maaltijd en een sing-in gehouden. De ontmoetingsdag biedt een programma voor volwassenen, jongeren en kinderen. Het programma voor volwassenen bestaat uit vier workshops, die geleid worden door resp. mr. A. Rouvoet, mevr A. Don, ds H.J. Selderhuis en ds P. Strating. Het jongerenblad Kivive zal een jongerenprogramma organiseren. Voorgangers in de gebedssamenkomst zijn ds J.M. Mudde en ds J.M. Batteau.

Zondag 15 september 1995

Radio 5 17.02 uur (ZvK)

Kerkdienst vanuit de Nederlands Gereformeerde Kerk in Nijverdal. Dominee J. Dekker zal spreken over Prediker 7 vers 3: „*Verdriet is beter dan lachen, want bij een treurig gelaat is het met het hart goed gesteld.*” Het orgel wordt bespeeld door dhr. J. Hulshof. Er wordt gezongen uit het Liedboek voor de Kerken. De tekst van de preek is verkrijgbaar bij Stichting ZvK, Postbus 94, 1200 AB Hilversum, onder vermelding van de datum van de dienst. Op dit adres zijn ook geluidscassettes te bestellen. Inlichtingen bij de voorganger: Ds. J. Dekker, Constantijnstraat 33, 7442 MD Nijverdal. Tel.nr.: 0548-619259

Penningmeester Zending op Soemba

Hierbij geef ik u de stand van de inkomsten tot 23 juli. Daar er meestal in de vakantie maanden niet veel wordt ontvangen, kunt u aannemen, dat de cijfers per 1 september ongeveer zo zullen zijn. Daar we dan nog slechts vier maanden van het einde van het boekjaar verwijderd zijn, is de situatie zeer zorgelijk.

Begroot 31/8 = f 61.500,00 t.b.v. 1996 Ontvangen – 30.000,00 van Kerken en Part. **Tekort f 31.500,00**

In vier maanden **extra** op te brengen met nog de ca. f 31.000,- voor de resterende maanden, dus totaal ca. f 62.500!!! Wij hopen, dat Kerkenraden en Zendingscommissies meteen na de vakantieperiode actie willen ondernemen. Herinnerd wordt aan de brief van begin dit jaar aan elke Kerkenraad/Zendingscommissie afzonderlijk.

Met vriendelijke groet,
J.H. Bosman. Giro 1687238

Ds. W.M. van der Vegt

Ds. W.M. van der Vegt uit Maastricht heeft in de maanden september t/m december 1996 nog enkele zondagen vrij waarop hij kan voorgaan. Tel. 043 3623010.

LOEK (= Leren Opvoeden En Kommunisieren)

Een steeds weerkerend onderwerp op onze kerkeraadsvergaderingen zijn de jongeren. De kerkverlating onder hen neemt nog voortdurend toe. Als gevolg daarvan wordt er binnen onze kerken geworsteld met vragen rondom geloofsopvoeding in gezin en kerk. Hoewel de christelijke stichting LOEK niet de pretentie heeft voor alle geloofsopvoedingsproblemen kant-en-klare oplossingen te kunnen geven, biedt zij toch door middel van lezingen en cursussen veel informatie en mogelijkheden om het gesprek over opvoedingsvragen tussen ouders onderling en binnen de gemeente op gang te brengen. Al verschillende gemeenten van de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben tot grote tevredenheid gebruik gemaakt van de diensten van LOEK, zoals de gemeenten van Apeldoorn, Deventer, Dalfsen, en Houten. *Kerkeraden* werden geholpen met vragen als: „Hoe houden we de jeugd bij de kerk?“, „Hoe gaan we met kinderen in de kerk om?“, „Wel of geen kindernevendienst“, enz.

Ouders waren onder leiding bezig met vragen als: „Hoe begrijp ik mijn kind beter“, „Hoe vertel ik ze van God?“, „Wat moet ik doen als mijn kind niet wil luisteren?“ etc.

Scholen lieten zich onder andere voorlichten over de Bijbel op school, kinderbijbels, godsdienstmethoden en christelijke omgang met kinderen.

Voor meer informatie over dit werk en een folder van LOEK kunt u contact opnemen met Ina Karssen, de secretaresse van LOEK. Telefoon 030-6377252.

Goed materiaal voor kindernevendienst en zondagsschool

Na één jaar ervaring

Ruim een jaar geleden op 1.8.95 kwamen de eerste drie werkboeken van de nieuwe bijbelgetrouwe methode 'VERTEL HET MAAR' voor kindernevendienst en zondagsschool op de markt. Op dit moment zijn er al 15 uitgaven ontwikkeld door deskundigen uit de

Confessionele Vereniging binnen de Hervormde kerk, het Confessioneel Beraad binnen de Gereformeerde Kerken, Stichting de Windroos (Jeugdwerk van de Gereformeerde Bond binnen de Hervormde kerk), Stichting Kinderwerk Timotheüs, de Internationale Bijbelbond (IBB) en een aantal mensen uit de Vrijgemaakt Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken. De methode 'Vertel Het Maar' dient als alternatief voor het veelgebruikte 'Kind op Zondag', waartegen vele bezwaren zijn in te brengen gezien de theologische en didactische uitgangspunten van die methode.

Opzet van 'Vertel Het Maar'

Het materiaal van de nieuwe methode sluit, evenals bij de methode 'Kind op Maandag', die op veel scholen wordt gebruikt, waarop onze kinderen zitten, aan bij het leesrooster van 'De eerste dag'. Ieder kwartaal komen er drie werkboeken met elk dertien lessen uit. Deze zijn bestemd voor de leeftijds-groepen uit de onder-, midden- en bovenbouwgroepen van de basisschool.

Elke les bevat:

- de vertelling op het niveau van de leeftijdsgroep.
- achtergrondinformatie bij de vertelling.
- enkele verwerkingen, die gekopieerd mogen worden.
- suggesties voor te zingen liederen.
- een bijbeltekst om te leren.
- ideeën voor kringgesprek en andere verwerkingsvormen.

In de werkboeken staat iedere keer iets over het werken met kinderen. Er worden bijvoorbeeld aanwijzingen gegeven voor het vertellen, zingen of bidden in

de praktijk. Voor de gebruikers van het materiaal wordt 1 à 2 keer per jaar een werkdag georganiseerd met ondermeer instructie over geloofsonderricht, praktische aanwijzingen en tips en tijd voor onderlinge uitwisseling van ervaringen. Intussen is gebleken, dat de belangstelling voor 'Vertel Het Maar' groot is. Niet alleen confessionele gemeenten in de Hervormde en Gereformeerde kerken gebruiken de methode, maar ook Evangelische gemeenten en Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde kerken hebben een abonnement genomen.

Wie meer informatie of een proefles wil, kan dit aanvragen bij: Ds. W.P. van den Hoeven, Celsiusstraat 43, 3817 XE Amersfoort, 033 – 465 22 15.

Colleges Reformatorische filosofie

De Stichting Reformatorische Wijsbegeerte meldt dat vanaf september 1996 aan zes universiteiten colleges Reformatorische filosofie gevolgd kunnen worden. De colleges worden gegeven door de hoogleraren prof.dr.ir. E. Schuurman, prof.dr. H.G. Geertsema en prof.dr. G. Glas. De universiteiten

zijn die in Delft, Eindhoven en Wageningen (prof. Schuurman); Groningen en Utrecht (prof. Geertsema) en Leiden (prof. Glas). Prof. Schuurman doceert over moderne wijsgerige stromingen, prof. Geertsema stelt (natuur)wetenschap, wereldbeschouwing en (christelijk) geloof centraal en prof. Glas vraagt aandacht voor reductionisme en anti-reductionisme in vakwetenschap en filosofie.

Nadere informatie is te verkrijgen bij het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 2156, 3800 CD Amersfoort, tel 033 4657078.

Evangelie & Moslims

Evangelie & Moslims geeft in het najaar van 1996 te Amersfoort een cursus Arabische taal en cultuur, verspreid over vier zaterdagdagen: 21 september, 5/19 oktober en 2 november. Het accent van de cursus ligt op het verwerven van kennis over de taal en cultuur; niet het leren van de taal op zich. Wel is het mogelijk na de cursus eenvoudig Arabisch te lezen indien men thuis aan voldoende zelfstudie toekomt. Inlichtingen/opgave: Evangelie & Moslims, tel 033 4611949 (kantooruren)

OBI...

Al 8 jaar overwintering op Bali

Ontvlucht kou en gladheid voor 4, 6 of 8 weken in jan. 1997.

Keuze uit 10 hotelparken. Te combineren met Sumatra, Maleisië, Singapore.

Nieuw: HOTELWISSELPLAN!

Nederlandse arts gaat weer mee.

Ds. J.M. Smelik uit Nieuwegein, gastheer op Bali in hotel Dhyana Pura, gaat voor in de kerkdiensten.

Infodagen: 11 en 25 september, 9 en 23 oktober in Nunspeet.

Inl. OBI, tel. 038-4229038, fax 038-4230638

Contact Orgaan
Gereformeerde
Militairen en
Alleenstaanden

commissie geestelijke
verzorging buitenland

Samenwerkingsverband van de Ned. Geref. en Chr. Geref. Kerken

Overal ter wereld verblijven militairen, burgergezinnen en alleenstaanden uit onze en andere reformatorische kerken van Nederland. Wij houden contact met hen, verstrekken gratis goede lectuur, cassettebanden met kerkdiensten en adressen van medeverstrooiden. Van U als kerkeraden, familieleden, vrienden of bekenden ontvangen wij gaarne medewerking in de vorm van adressen van verstrooiden in het buitenland. Laten we het dus samen aanpakken!

COGMA & CGVB uw vriend in het buitenland.

Secretariaat COGMA (Nederlands Gereformeerd)

Dhr. T.E.F. Frieling, Haarspithoek 64, 7546 KJ Enschede, tel.: 053 – 4 76 65 91

Secretariaat CGVB, namens Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen (Chr. Geref.)

Dhr. H. Evers, De Strekel 19, 8332 JP Steenwijk, tel.: 0521 – 51 05 77

Dhr. H. Haar, Barneveldsebeek 28, 8033 CR Zwolle, tel.: 038 – 4 52 57 68

MARRIAGE ENCOUNTER
"EEN WEG VOOR SAMEN"

**Als je van
elkaar houdt...**
maak je tijd voor echte
communicatie.

Stichting Prot. **Marriage Encounter** organiseert weekends voor echtparen, die hun relatie willen verfrissen en verdiepen. Al voor tientallen Ned. Geref. echtparen was het deelnemen een bijzondere belevenis.

Voor de weekends van 20-22 september en 1-3 november a.s. zijn nog enkele plaatsen open.

Inlichtingen en aanmelding tel. 070-3524231.